

Tallinnan teknillisen yliopiston maskotti Julius toivottaa pronssipatsaana tulijat tervetulleiksi.

TIETEIDEN HISTORIAA TALLINNASSA

Sampsa Kaataja & Mikko Kylläinen

Tallinnan teknillisellä yliopistolla järjestettiin 8.–9.10.2010 Baltian maiden tieteiden historian konferenssi (International Baltic Conference on the History of Science). Vuodesta 1958 organisoituun ja järjestyksessään 24. konferenssiin oli hyväksytty kaikkiaan 93 esitelmää eri puolilta maailmaa. Eniten osallistujia (20–30) tuli kustakin Baltian maasta, mutta myös Suomesta, Ukrainasta ja Venäjältä oli useampia osallistujia. Näiden lisäksi esitelmäitsijöiden joukossa oli yksittäisiä tutkijoita Saksasta, Yhdysvalloista, Valko-Venäjältä, Ranskasta ja Iranista.

Esitelmien aiheet oli jaettu viiteen aihepiiriin: tieteiden filosofia ja metodologia, lääketieteen historia, luonnontieteiden ja

matematiikan historia, tekniikan historia sekä sosiaali- ja humanististen tieteiden ja opetuksen historia. Useimmat puhujat käsitelivät näitä aihepiirejä kansallisesta näkökulmasta, ja lähinnä tieteen filosofian ja metodologian kokonaisuudessa esiteltiin yleisempiä aiheita. Osallistujat olivat suurimmaksi osaksi yliopistoissa tai museoissa työskenteleviä historiantutkijoita, mutta joukossa oli myös joitakin oman tieteenalansa historiasta kiinnostuneita tutkijoita.

Suosituin konferenssin aihepiiri oli lääketieteen historia, mikä johtuneekin ensinnäkin Tarton yliopiston lääketieteellisistä saavutuksista 1800-luvulla ja toisaalta lääketieteen vahvasta asemasta Liettuassa. Jälkimmäinen seikka voi selittyä yllättävällä tavalla: Almantas Evaldas Bagdonavičius Kaunasin yliopistosta kertoi Liettuassa pitkään harjoitetusta palsamoinnista. Ensimmäiset palsamointia koskevat kirjalliset lähteet ovat 800-luvulta, ja tietoja korkeassa asemassa olleiden vainajien palsamoinnista on 1600-luvun lopulta saakka. Esimerkiksi

suomalaisiakin 1500-luvun lopulla hallinnut, vuonna 1632 kuollut Puola-Liettuan kuningas Sigismund II palsamoitiin liettualaisella menetelmällä. Palsamointikäytännön johdosta Liettuun syntyi korkeatasoista tietämystä ihmisen anatomiasta. Konferenssin aihepiireistä vähiten suosittu oli tekniikan historia, josta tiivistelmiä konferenssikirjassa on kuusi.

KONFERENSSIN VAIHEITA

Ajatus Baltian maiden tieteellisestä yhteistyöstä on hyvin vanha. Alida Zigmunde Riian teknillisestä yliopistosta kertoi, että Venäjän Baltian provinseissa oppineet järjestäytyivät tieteellisiksi seuroiksi 1830-luvun lopulla. Vuonna 1839 kuusi Tarton yliopiston professoria lähetti Kuurinmaan kirjallisuuden ja tieteiden seuralle ehdotuksen, jonka tavoitteena oli saada aikaan jokavuotinen tiedemiesten kokous. Tarkoituksena oli, että tähän kokoukseen olisi osallistunut oppineita Kuurinmaalta, Liivinmaalta, Vironmaalta, Pietarista ja Suomesta. Kirje, jonka voisi kuvitella lähetetyn myös Suomeen, ei kuitenkaan johtanut tällaisen yhteydenpidon syntymiseen. Konferenssissa kuultiin esimerkki siitä, kuinka ideat toistuvat: avajaispuheenvuorossaan professori Juozas Algimantas Krikštopaitis ehdotti nykyisen konferenssin laajentamista ja yhteistyötä suomalaisten kanssa. Hänen mukaansa pienten maiden yhteistyö on tieteelle arvokasta siksi, että sen kautta odottamattomat tieteelliset innovaatiot, jotka muuten

Tallinnan teknillisen yliopiston rehtori, professori Andres Keevallik kertoi tervetuliaissaan, että hänen yliopistossaan on nykyisin noin 14500 opiskelijaa. Yliopisto on kehittynyt monitieteiseksi, sillä kampusalueella on perinteisten teknillisten tiedekuntien lisäksi taloustieteellinen, sosiaalitieteellinen ja viimeisimpänä perustettu luonnontieteellinen tiedekunta.

voisivat jäädä tuntemattomaksi, pystytään hyödyntämään paremmin.

Baltian maissa tieteiden historian tutkijat alkoivat organisoitua tutkimusryhmiksi ja -instituuteiksi 1950-luvulla. Stalinin aika oli ollut tieteelle vaikea, mistä kuultiin havainnollinen esimerkki Liettuan luonnontieteellisen tutkimuskeskuksen tutkijan Laima Petrauskienén kertomana. Liettuassa on 1900-luvulla työskennellyt kaksi merkittävää biologia, professorit P. B. Šiviskis ja T. Ivanauskas, joista jälkimmäinen on suuren yleisön keskuudessa tunnettu, mutta ensimmäinen biologien keskuudessa huomattavasti arvostetumpi. Tämä johtuu osittain siitä, että Ivanauskas oli luonteeltaan avoin ja hänen tutkimusaiheensa olivat helpommin popularisoitavissa. Šiviskis sitä vastoin oli tieteellisesti ansioituneempi: hän julkaisi enemmän tieteellisiä artikkeleita, ohjasi väitöstitä, perusti tutkimuslaitoksia ja oman koulukunnan, mutta oli luonteeltaan sulkeutuneempi. Näiden seikkojen lisäksi Šiviskis ei suostunut neuvostomiehityksen alettua tuomitsemaan Mendelin ja mui-

den perinnöllisyystieteen perustajien työtä, minkä johdosta hän menetti joksikin aikaa työnsä, eikä hänen myöhempiä tieteellisiä ansioitaan koskaan julkisuudessa nostettu esiin. Ivanauskas sitä vastoin tuomitsi perinnöllisyystieteen ja julkaisi Stalinia ylistäviä artikkeleita, ja näin hänen työnsä sai kommunistisen puolueen tuen. Vaikka kommunismin luhistumisesta on kulunut 20 vuotta, Ivanauskasille 50 vuoden kuluessa syntynyt maine hallitsee edelleen mielikuvia näiden kahden tiedemiehen merkityksestä.

Hruštševin ajan suojasään vallitessa Baltian maiden ensimmäinen yhteinen tieteenhistorian konferenssi voitiin järjestää Riiaassa vuonna 1958, jolloin teemoina olivat lähinnä luonnontieteiden ja lääketieteen historia. Tästä alkoi perinne, jonka mukaisesti konferenssi on muutaman vuoden välein pidetty vuorollaan Tallinnassa, Riiaassa ja Vilnassa tai Kaunasissa. Neuvostoajan lähetessä loppuaan, vuonna 1988, Baltian maiden tieteiden historian tutkijat saattoivat perustaa yhteistyöelimen, joka koordinoi yliopistojen välistä yhteistyötä. Kaksi vuotta myöhemmin perustettiin Baltian maiden tieteenfilosofian ja -historian seura, jonka tehtäväksi konferenssien järjestäminen siirtyi. Nyt järjestetty konferenssi juhlisti myös seuran 20-vuotisjuhlaa. Seuraava, 25. konferenssi, järjestetään vuonna 2012.

TALLINNAN KONFERENSSIN ANTI

Kaksipäiväisessä konferenssissa tekniikan historialle omistetussa sessiossa kuultiin kaikkiaan viisi esitystä, jotka käsittelivät muun muassa virolaista polkupyörähistoriaa, Baltian maiden yhteisen BALTGRAFIN-insinöörijärjestön historiaa sekä Zelinsky-kaasunaamarin historiaa. Tekniikan historian tarjonta oli Tallinnassa kuitenkin suurempaa kuin mitä aluksi vaikutti, sillä muissa sessioissa esitettiin useampi paperi, jotka liittyivät suoraan aihepiiriin. Tällainen oli esimerkiksi Jarmo Pulkkinen esitys A. I. Virtasesta ja AIV-menetelmästä.

Konferenssin ehkä tärkeimmäksi anniksi muodostuivat keskustelut, joita käytiin suomalaisten ja balttien välisen yhteistyön kehittämiseksi tieteen ja tekniikan historian aloilla. Kiinnostus tiiviimpiin kontakteihin oli molemminpuolista, ja tulevaisuudessa pyritäänkin entistä suurempaan yhteistyöhön balttilaisten tekniikan historian tutkijoiden ja harrastajien kanssa. Yksi konkreettinen yhteistyömuoto saatiin myös jo aikaan: jatkossa Tekniikan Historian Seuraa informoidaan paremmin Virossa järjestettävistä tieteen ja tekniikan historian tapahtumista, ja ne pyritään myös uutisoimaan Tekniikan Waiheita -lehdessä.

Kirjoittajat osallistuivat Tallinnassa 8.–9.10.2010 järjestettyyn konferenssiin.

Konferenssiyleisö seuraamassa professori Eero Loonen esitelmää tieteenhistorian ja -filosofian yhteyksistä.